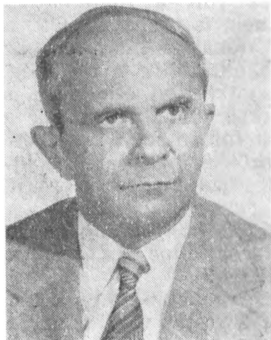

„A könyvtárban az embernek benne kell élnie”

PAPP FERENC
nyelvész,
akadémikus,
egyetemi tanár,
a Kossuth Lajos
Tudományegyetem
orosz és szláv
nyelvi
tanszékének
vezetője

— *A tudós helyett kérdezzük először a tanárt: milyen szerepe lehet a pedagógusnak egyrészt a könyvtárak gyarapításában, fejlesztésében, másrészt az utánunk jövő nemzedék könyvtárhasználatának, könyvtárbecsülésének alakításában?*

— Édesapám tanár volt, geológus, és a könyvek engem gyerekkoromtól körülvettek, éppen apám jóvoltából. S e forrásból fakadt az is, hogy egyszerre tanultam meg a nyomtatott betűket leírni és írógépen írni, sőt csakhamar korrigálni is. Az első igazi könyvtári élményem azonban az Eötvös-kollégiumhoz fűződik, amely teljesen a mienk volt, szinte benne éltünk: kériólap, katalógus és minden egyéb nélkül birtokoltuk a könyvtár jóvoltából a KÖNYV-et. Ez egyrészt nagyon jó dolog volt, másrészt ma is úgy szeretem a könyvtárat, ha minden ott van a kezem ügyében. Most nem lehet ott minden egyszerre, hiszen a Debreceni Egyetemi Könyvtárnak nem szakterülete a russzisztika. Marad a könyvtárközi kölcsönzés, a legérdekesebb műveket azonban mikrofilmzettetem, xeroxoztatom, s így végül a szükséges könyvek csak ott maradnak az intézeti könyvtárban, amely az egyetemi könyvtár része. Az általam gyűjtött irodalmat az utánunk jövők is használhatják, azaz a pedagógus ezáltal is maradandó nyomot hagyhat maga után.

— *Szavaiból — s a háttérbeszélgetésből — kiderült, hogy professzor úr megállott könyvtárlátogató ma is.*

— Igen, szűkebb szakterületem nagy könyvtáraiban valóban megszállottan búvárokodom. S érnek igen kellemes meglepetések is. A moszkvai, leningrádi könyvtár mellett például a kijevit is nagyon szeretem. Míg ott egyszer például a kért könyvekre vártam, kezembe akadt

egy omszki kiadású, rotaprinttel sokszorosított szibériai orosz szövegmutató tájszótár. Igazi ritkaság! Ezért is mondom: a könyvtárban az embernek benne kell élnie.

— *Professzor úr tudományos tevékenységének sajátossága, hogy a nyelvi jelenségeket számítógépek használatával, bevonásával vizsgálja. E területen nemzetközileg is az úttörők közé tartozik. Hogyan kapcsolható a számítógép látszólag mechanikus világához a könyvtár?*

— A számítógépeket azért használom, hogy a nyelvi törvényszerűségeket a betáplált adatok alapján világosabban tudjuk meghatározni. Ehhez nélkülözhetetlen a könyvtár, amely ilyen esetben a múltat képviseli. A számítógépnek ugyanis csak a múlt, az eddigi irodalom alapján tudunk értelmes kérdéseket feltenni, ezeket a kérdéseket pedig a könyvtárból kell kibányászni. Mondok egy példát. Amióta magyar grammatika van, választ keresnek arra, miért mondja a magyar, hogy *lábi* — *j* hang nélkül —, de ugyanakkor azt, hogy *combjai* — *j*-vel. Erre a kérdésre a végleges választ úgy kaptuk meg, hogy a múlt sejtései alapján 30 ezer magyar főnevet betápláltunk a számítógépbe, és a gép választ adott. A *j* azért kell, hogy a szokatlan szöveget kiemelje, s ott jelenik meg, ahol a szöveg sajátos, példáuli *türelme*, de *filmje*. A *j* szerepe az, hogy higgyük el, valóban itt van a szó vége.

— *Hogyan itéli meg a könyvtár funkcióját, e funkció változásait egy olyan tudós, aki a legősbíbb emberi közlésmóddal, a nyelvvvel s ugyanakkor az egyik legkorszerűbbel, a számítógéppel egyszerre foglalkozik?*

— A könyvtár elsődleges funkciói, a gyűjtés, a kölcsönzés, a közvetlen olvasói szolgáltatás meg kell hogy maradjanak. Ugyanakkor azonban a tudományos kutatás kollektív tevékenység könyvtári értelemben is. Az első pillanatban csak azt látjuk, hogy ott ül egy ember és olvas, holott mögötte századok és kortársak állanak, az egész szellemi világ. Ilyenkor is sok ember dolgozik! És hogy milyen legyen a korszerűbb funkció? A szakkutatónak szüksége van gyorsan elkészített, egy témára „belőtt” bibliográfiára, forrásjegyzékre. Szüksége van arra, hogy legalább Közép-Európa összes könyvtárát használhassa, ehhez is bibliográfia, dokumentáció kell, esetleg még arra is szüksége lehet, hogy ami például megjelenik a számítógépen, azt azonnal le is

fotóztathassa. Igen, azt hiszem, ez a lényeg: ha az ember netán egy debreceni könyvtárban ül, akkor is közvetlenül rendelkezésére kell hogy álljon az összes környező könyvtár. Hogy visszatértem az Eötvös-kollégium könyvtári koncepciójához? Merem remélni, hogy ez talán mégsem egyszerű visszatérés.

— *Véleményéből úgy látom, megkülönböztetett szerepet szán a könyvtári szolgáltatásokban a bibliográfiának.*

— Az ember természetesen maga is olvas, maga is állít össze bibliográfiát, s ehhez is kell más tudósok, könyvtárosok segítsége. Ilyenkor a kutató bibliográfiát is, más irodalmat is erősen szelektálva olvas, hiszen egy adott témában dolgozik. Olvasni azonban nemcsak szelektálva kell és lehet, ezért a mechanikus, „nagyipari szecskában” is található új, váratlan, ötleteket adó dolgot. Van például egy nyelvészeti bibliográfia, az *Analecta Linguistica*, amely az összes, nagykönyvtárakba beérkezett folyóiratokat feldolgozza, természetesen mechanikusan. Egy ilyen kötetből tudtam meg például, hogy *Blok* költői nyelvét egy Jeruzsálemben megjelenő egyetemi acta cikksorozatban dolgozta fel. Így lehet egy kifotózott tartalomjegyzék fontos tudományos forrás.

— *A fentiek alapján talán megállapítható, hogy professzor urat mély érzelmi kapcsolat is köti a könyvhöz és a könyvtárhoz. Vajon a könyvtár gépesített szolgáltatásainak terjedése következtében nem fog-e megváltozni utódaink érzelmi viszonya a könyvhöz?*

— Sajnos, elképzelhető, hogy beáll bizo-

nyos értékcsere, a gépesített szolgáltatás válik elsődlegessé, és ez megváltoztatja az egyén kapcsolatát, viszonyát is a könyvtárhoz. A mi unokáink például az egy-szeregyet már nemigen fogják tudni, holott számunkra ez volt a matematika alapja. Dehát minnek is tudnák? Ott a zsebszámológép! Unokáink talán ezt az egész kérdést másként ítélik majd meg. Mi még a könyv közvetlen élményét is élvezzük, ugyanakkor már használjuk a korszerű, gépesített információt is, és erre szintén nagy szükségünk van. A jövő kérdéseivel küzdenek meg majd az unokáink.

— *Ebben a kutatói, könyvtárhasználói koncepcióban milyen helye és szerepe van a házikönyvtárnak?*

— Az egyén szempontjából továbbra is rendkívül nagy szerepe van, s ezt a szerepet a szakmák, a kutatói jellemek és profilok is befolyásolhatják. Debrecenben például a russzisztikával foglalkozó kutatónak nagyobb házikönyvtár kell, mint ha Budapesten élne, kéznél kell lenniük a fontosabb folyóiratoknak, szótáraknak, enciklopédikus jellegű kiadványoknak. Egy nem tudományos kutatással foglalkozó ember még tág teret engedhet elképzeléseinek, egy hetven négyzetméteres lakásban lakó kutató már nem. Az lenne persze az igazi perspektíva, ha a kutató otthon a lakásában, saját képernyőjére vetíthetné a szükséges szakirodalmat! És akkor az, ami nélkül az ember nem ember — a könyvgyűjtés —, lehetne ismét szerelem, hobbi vagy ahogyan éppen nevezni akarja.

Bényei József

VISSZHANG

Pótlások a lexikonokhoz

Gyuris Györgynek a *Könyvtáros* 1981. márciusi számában megjelent összeállítását néhány adattal szerelném kiegészíteni. A rövidítések megegyeznek a *Könyvtárosban* közlöttekkel.

Fényes Szabolcs KM ÚFL
Hara László EM KKZÉ
Ivánovics György † Szeged, 9. 1. BL
Jordan, Pascaul † Hamburg, 7. 31. TTL
Láng Géza † ? 2. 18. BL, TTL
Lőrincz Gyula † Pozsony? 12. 14. MKL
Oparin, Alekszandr Ivanovics † Moszkva? 4. 21. OL
Prettenhoffer Imre † Szeged, 11. 7. BL, TTL
Sanger, Frederic Nobel-díj BL, OL
Soó Rezső † Bp. 2. 11? TTL

Az *Adatközlés* rovatban szereplő Kardos László néprajztudós († Bp. 3. 3.) szerepel a *Néprajzi Lexikonban* — ha ugyanazon személyről van szó.

A *Kiegészítések* között feltüntetett Breitbach, Joseph († München, 5. 9.) és Lőrincz Gyula († Pozsony? 12. 14.) nem szerepel a *Kislexikonban*.

Landenberger Istvánné